

Rote: Forssjöqvarn Socken: St. Malm Nr: 13 Liv -komp.

Uppgifter enl. Husförhörslängden:

Soldat: Anders Persson Sik

Född: 1783 28/3 i St. Malm

Död: mördad, ~~8 eller~~ 9 nov. 1826.

Infl.

Utf.

Hustru: Christina (Stina) Pehrson

Född: 1772 31 jan i Stigtomta

Död: mördad, 8 eller 9 nov. 1826

Infl.

Utf.

Vigda: 5/12 1801

Barn: Siks var barn-lösa. Men tog emot fader och moderlösa barn, att dem föda, med nödortfoga kläder förse, samt dem upptuckta och undervisa, mot en betalning från socknen av 2 Rdr. Riksgäld per månad. Detta avtalades med Siks år 1811. Här var det fråga om ett av framlidne soldaten Berggrens barn, sonen Peter.

Not: Christina Pehrson född på torpet Nystugan, antagligen under Fjällskärs Gård i Stigtomta socken. Föräldrarna voro Pehr Pehrsson och hans hustru Margareta Hansdotter.

Uppgifter enl. GM-rulla:

Antagen: 28/3 1801 Avsked: *död*

GM. år 1807 Anders Sik sörml. ålder 24, tj.år. 6 3/4, längd 5,9, gift. Mönstringen ägde rum i Greifswald i Svenska Pommern den 20/6 1807. Sik noteras som skomakare, och tillhörde 1 sta fältkompaniet i den fältbataljon som tagits ut vid Södermanlands regemente.

GM. år 1817. Soldat Anders Sik, ålder 34, tj.år, 16 3/4, längd 5,9, gift.

" " 1820-23 och 1826 soldat Anders Sik, inga noteringar.

" " 1830 Anders Sik död den 9 november 1826. Ersatt med rekryten Eric Jarl den 15 maj 1827.

Anders Persson Sik föddes den 28 mars 1783 på torpet Bresätter i St. Malms socken. Föräldrarna voro Per Persson, född 1739, och Brita Ersdotter, född 1741. Innan Anders hade fyllt ett år flyttade familjen med sju barn till Horskärr, eller Ändstugan som torpet heter idag, beläget i den sydöstra delen av socknen alldeles intill gränsen mot Björkvik.

År 1789 återfinnes familjen på Jordvallstorp under St. Djulö. Torpet beläget söder om Djulösjön.

Efter, att under några år i slutet av 1790-talet varit anställd som dräng vid kronoskogvaktare bostället Harbacken, SV om Strängsjö tager, Anders Persson, på sin 18 årsdag, den 28/3 1801, anställning som soldat på Forssjö rote nr. 13, och erhåller därmed soldatnamnet Sik.

Styft åtta månader senare, eller den 5/12 1801 gifter sig Anders Sik med

den 11 år äldre pigan vid Ericsberg, Christina Pehrsson, och i samband med deras giftermål flyttar de in på soldattorpet nr. 13, beläget på Oppunda Härad's allmännings marker mellan Forssjö och Strågsjö, nära Hönstorpasjöns NV spets.

Fred härskade i landet under deras första år på torpet, och de vande sig vid det nya livet, soldatens rutiner i fredstid, korta regementsmötet och brukande av torpet resten av året. Men ute i Europa var det oroligt. Kejsar Napoleons arméer drog segrande fram över den Europeiska kontinenten, och för att förhindra detta erövringsystem, anslöt sig Gustaf IV Adolf till en koalition mellan England, Ryssland och Östrike, vilket med förde att Sverige indrogs i Napoleonskrigen.

I oktober 1805 överfördes en svensk styrka på 9000 man till Svenska Pommern. Södermanlands liksom andra regementen bidrog med en bataljon, uttagen på så sätt, att ur varje kompani uttogs 3 korpraler och 72 man vilka fick bilda en fältbataljon. Förmodligen utvaldes dessa män med omsorg, vilket bland annat förekom vid Kronobergs regemente, att döma av vad deras chef, överstelöjtnanten Erland Hederstjerna, skrev om sin Pommernbataljon. "En skönare trupp än den samlade bataljonen kunde man ej se, så väl i anseende till manskapets storlek, plikthållning och exercis, som även deras goda uppförande och militäriska bildning samt tjänstgöringskicklighet." Troligt är att detsamma kunde sägas om Sörmlänningarna.

Av livkompaniets 28 soldater som bodde inom St. Malms socken, uttogs efter vad jag kunnat utläsa av 1807 års mönster-rulla, 16 man, bland den Anders Sik, och de kom alla att tillhöra 1sta fältkompaniet, vilket vid mönstrings-tillfället bestod av 149 nr. Mönstringen hölls i staden Greifswald den 20 juni i rullan noteras Sik som skomakare, andra yrkes kategorier uttogs också bland soldaterna såsom skräddare och smeder, tydligen för bataljonens underhåll.

Några större strider utkämpades icke, beroende på Kungens oförmåga att samverka med sina allierade. I december gick den svenska hären fram till Elbe och med den också Sörmlandsbataljonen. Senare under vintern gick man dock tillbaka till svenskt område, och sörmlänningarna låg under större delen av 1806 förlagda i Stralsund. I början av 1807 anföll fransmännen och Stralsund inneslöt, men efter att aktiva försvarsstrider drog fransmännen bort och svenskarna följde efter. I mitten av april blev sörmlänningarna invecklade i strider söder om staden Anklam i SÖ delen av Svenska Pommern, och måste gå tillbaka med en förlust av 15 man i fångar. Bland de tillfångatagna var St. Malms soldaten Sven Lund, Stenta rote nr. 15. Han blev tilldelad tapperhetsmedalj men kunde ej taga emot den på grund av sin fångenskap. Lund är omnämnd i ett socken stämmoprotokoll av d. 17 nov. 1816 med anledning av att KB i Nyköping infordrat uppgifter om fattiga barn och änkor efter avlidne soldater. "Ånkan Stina Ersson, 36 år gammal, har inga barn, men är sjuklig och svullen efter tärande vattusot. Mannen Sven Lund tjänste vid Livkompaniet 1sta korpralskapet med nr 15, gick 1805 till kriget i Tyskland, blev där bleserad och fången, har sedan icke återkommit."

Ett svenskt franskt stillestånd ingicks den 18 april och bataljonen gick till Greifswald, och vid den förut nämnda mönstringen, den 20 juni därstädes, noterades att av bataljonen fanns 433 närvarande, 13 användbara till handräckningstjänst, 50 sjuka, 39 hemförlovade och 17 avskedade, 57 nummer var vakanta. Den sistnämnda siffran var, efter vad jag kan förstå, förluster i döda och tillfångatagna, för lägger man ihop de ovan redovisade siffrorna får summan 600 vilken var bataljonens ursprungliga styrka.

Den 13 juli anföll åter fransmännen, och jagade på två dagar svenskarna in i Stralsund. Staden uppgavs utan strid, en sista sådan utkämpades vid Dänholmen i sundet mellan fastlandet och ön Rügen. I denna strid tillfångatogs 22 sörmlänningar och en stupade.

Nu fann den fullständigt nedbrutne kungen förgått att återvända till Sverige, och överlämnade åt general Toll att underhandla med fransmännen, för att rädda vad som kunde räddas av den svenska armén, vilket också lyckades, de

fingo en månad på sig att lämna Rügen. Den 26 sept. 1807, gick sörmlänningarna ombord på ett linjeskepp och blev överförda till Karlskrona, och bataljonen upplöstes i Krokek den 12 okt. Kompanierna gick till sina samlingsplatser och de enskilda soldater gick därefter hem till sina torp.

Enligt ovannämnda sockenstämmoprotokoll förlorade St. Malms socken, förutom nr. 15 Sven Lund, ytterligare tre soldater. De voro: Nr. 5 Anders Snack, fånge och förkommen i Tyskland omkring år 1807, nr. 29 Eric Kraft, blev fånge i Tyskland år 1806 och dog i Frankrike, nr. 22 Jonas Flink, (i mönsterrullan är han skriven som Anders Flink) var med uti Pommern, och dog där den 23 aug. 1807.

Anders Sik torde väl inom en vecka efter bataljonens upplösning varit tillbaka på sitt torp. Men för de soldater som kom från Tyskland blev vistelsen på hemorten ej särskilt lång, i stort sett bara över vintern 1807-1808.

Den 21 feb. 1808 gick ryska trupper över gränsen mot Finland, och därmed befann sig Sverige i krig med Ryssland. Enligt historiska källor hade Napoleon i freden i Tilsit givit tsar Alexander fria händer att taga Finland från Sverige, om inte Gustaf IV Adolf bröt med England, - Napoleons huvudfiende - vilket kungen inte gjorde.

Inte nog med att Sverige nu fick ryssarna på halsen, utan man befärade också en invasion över sundet av danska trupper, förstärkta med franska, under marskalk Bernadotte. Men detta hindrades effektivt, dels av drivis i Öresund, och dels av att den svenska flottan tidigt utlöpt ur sitt vinterkvarter, och i sundet etablerat samarbete med en engelsk eskader. Men trots det avvärjda hotet från Danmark ville kungen först besegra danskarna innan han undsatte den finska armén. Finnarna hade därför order att retirera norrut, vilket de också gjorde med besked. Det gick så fort att den tappade stridskänning med ryssarna. Det berättas, att endast då den finska armén dröjde lite för länge på något ställe, t. ex. för att förrätta brödbak, kom det till arriärgardesstrider.

Södermanlands regemente sattes på krigsfot i mars 1808, nu med två bataljoner, och marscherade till Värmland, där regementet ingick i den s.k. Västra armén. Första bataljonen gick som förtrupp när svenskarna, den 15 april inföll i Norge. Men anfallet avstannade, och i början av juni gick man tillbaka över gränsen. Under resten av sommaren låg regementet samlat vid Ed i Dalsland med bevakningsuppdrag vid gränsen.

Kriget i Finland gick dåligt för kungen. Sveaborgs fästning föll den 3 dje maj och alla landstigningsförsök i SV Finland misslyckades, och efter det sista försöket, som ägde rum 26 till 28 sept. gick den svenska invasionsstyrkan i vinterkvarter på Åland.

I september månad lämnade sörmlänningarna Dalsland och tågade till Gävle för att överföras till Finland. Men planerna ändrades, och regementet sändes till Åland i månadsskiftet nov-dec., och blev förlagt runt Bomarsund och på Vårdö.

Sedan en och halv månad låg isen fast mellan Åbo och Åland, och redan den 6 mars 1809 hade kontakter med ryska rekognoseringsförband ägt rum. Den 13 och 14 de hade Kumlinge besatts, och den 15 de stod ryssarna på Vårdö och Föglö. Ryska styrkor på 17 000 man stod nu redo att besätta det fasta Åland, och enligt ryska planer gå vidare mot Stockholm.

Den 14 mars hade ett medelande om kungens avsättning kommit fördelningschefen von Döbeln tillhanda jämte order om omedelbar reträtt av de svenska styrkorna, från Åland. I det läget, och efter misslyckade förhandlingar med ryssarna, gav von Döbeln, den 15 mars, order om reträtt till Eckerö på västra Åland. Den 16 mars fortsatte underhandlingarna, och man drog ut på tiden så länge som möjligt, i akt och mening att ge den retirerande armén största möjliga försprång. Den 16 mars var huvudstyrkan samlad vid Signildskären väster om Eckerö, och kl. 4 på morgonen den 17 de anträdde den sin march ut på havsisen, under svår kyla och

snöstorm. Bataljonerna gingo i fyrkant med fältartilleriet placerat i hörnen, innanför framfördes, på slädar, trossen och de sjuka vilka varit i stånd att följa med truppen.

Huvudstyrkan blev aldrig antastad av ryssarna, och de nådde, natten till den 18 mars det svenska fastlandet vid Grisslehamn, efter en mycket svår march på 45-50 km.

Trots att huvudelen av den Åländska fördelningen räddades undan ryssarna, var reträtten från Åland ändå en stor tragedi. Det beräknas att de sammantagna förlusterna uppgick till ca. 1750 man, däri inräknat tillfångatagna, kvarlämnade sjuka, och de på isen av utmattnings efterblivna. Särskilt illgick det för sörmlänningarnas II bataljon som bildade eftertrupp under marchen, och avgick några timmar efter huvudstyrkan. Redan under marchen från Eckerö ut till Signildsskären fingo de utstå angrepp från kosackpatruller, och när de passerat nämnda skär upphann de av två ryska husar skvadroner beredda till anfall. Befälhavaren för eftertruppen von Engelbrecht kapitulerade inför den ryska övermakten och hela II bataljonen av Södermanlands regemente gick tillbaka till Åland som fångar. Sammanlagt med de hundratala sjuka som tvingats bli kvar på Åland torde regementet förlorat 600 a 800 man i stupade och fångna vid återtåget.

Hur stora de verkliga förlusterna, hittills under fälttåget, var för regementet finns inga uppgifter om, men de torde uppgått till in emot 1000 man. Regementets styrka när det 1808 gick mot Norge uppges till 1021 man. I slutet av juni tillstötte den under våren uppsatta "vargerings bataljonen" om 589 man. När regementet kom till Åland borde det vara ca. 1500 man starkt, och organiserat på tre bataljoner. När det lämnade Åland i mars 1809 talas det bara om två bataljoner, vilket kan bero på, att avgången av manskap under den stränga vintern, med dålig föda och stor sjuklighet var så stor, att en omorganisation av regementet från tre till två bataljoner ansågs nödvändig. Så av den ursprungliga styrkan av 1500 man, återstod nu den I bataljonen vars styrka kunde vara 500 kanske 600 man.

Av St. Malms soldater dogo på Åland: Jonas Berggren på nr 4, död under fångenskap, nr 3 Johan Spak och nr 23 Anders Wik dogo i dec. 1808. På arméns sjukhus i Norrtälje, nr 6 Per Gren, död 28/4 1809, och nr 14 Lars Still, död 26/5 1809. Nr 21 Fog och nr 13 Anders Sik fångna på Åland. Sik försvann under strid vid Vårdö 18/2 1809, han hemkom i slutet av 1810, Fog torde ha utlämnats vid en tidigare fångutväxling. Under regementets tjänstgöring vid den Norska gränsen, april - september 1808, noteras att nr. 9 Anders Renström och Eric Fast på nr 12 dogo 13/6 resp. 30/8.

Den kvarvarande I bataljonen förlades i trakten av Vårdö, och efter det att en förstärkning från hemorten anlant, och ett allmänt tillfrisknande bland manskapet, efter årapatserna på Åland, räknades regementets styrka i juli månad, till 700 man, fördelade på två bataljoner.

Krigsläget vid denna tid, alltså i augusti månad 1809, var, att ryssarna efter den finska arméns kapitulation framträngt genom Västerbotten, och stod nu strax söder om Umeå. Emot dem den svenska norra armén under befäl av general Vrede. Tanken var nu, att genom en landsättning av svensk trupp i ryggen på ryssarna, företaga ett samordnat anfall från två håll.

I början av augusti månad avseglade sörmlandsbataljonerna tillsammans med andra trupper från Norrtälje på linje skeppet "Adolf Fredrik", och den 16 aug. nådde den 7000 man starka expeditinoskåren Ratans hamn, ca 4 mil norr om Umeå, utan att ryssarna hade upptäckt den. Skåren ryckte fram till Sävar en liten bruksort 2 mil norr om nämnda stad. Vid det här laget hade ryssarna upptäckt att de hade svenska trupper i ryggen. De lämnade sina ställningar söder om Umeå och marcherade mot Sävar, och den 19 anfölls de svenska ställningarna därstädes. Häftiga strider ägde rum vari både första och andra bataljonerna deltog.

En rysk spaningsavdelning upptäckte ett av svenskarna obehänskat vadställe 2 km. nedströms Sävars Bruk. Sex rysska kompanier tog sig över här. Därigenom hotades den svenska expeditionskåren att avskäras från flottan, varför reträtt beordrades, och kåren gick tillbaka till Ratan, där den grupperade sig i försvarsställning, understödd av 24 kanonslupar, 2 mör-sarefartyg och artilleribestykningen på 6 galärer samt ett på Rataskär uppställt batteri. Ryssarna inledde ett anfall vid Ratan, men det var resultatet sultat löst, och åsamkade dem stora förluster, De fortsatte sedan sin reträtt norrut.

Expeditionen "Västerbotten" hade den framgången att ryssarna lämnade Umeå, och sedan fortsatte sin tillbakaryckning. Men den kniptångsoperation som hade planerats mot inkräktaren misslyckades, vilket främst berodde på den uteblivna samverkan mellan trupperna söder om Umeå och expeditionsstyrkan.

Sörmlands bataljonerna, de två små om ca. 350 man vardera, förlorade 73 man i stupade, 72 hade sårats, men de hade gjort en tapper insats, det utvisar de 50-tal Tapperhetsmedaljer som utdelades bland regementets soldater. Sörmlänningarna återskeppades till Uppland, och efter freden med Ryssland vilken ingicks den 17 sept. 1809, gick regementet till Strängnäs dit man kom den 5 okt. Därifrån gick kompanierna hem. Kvar i rysk fångenskap var dock ännu i december 341 sörmlänningar.

Vid mönstringen den 30 nov. 1809 noteras att nr 14 Olof Malm dött av bles-syr, den 2 maj 1808 i Norge, vidare att Carl Boll antagen för nr 6, den 13/6 1809, dött på sjukhuset i Norrtelje, antagligen där inlagd efter expeditionen till Västerbotten, likaså Carl Grip för roten nr 21, död den 7 sept. 1809. Det noteras också att nr 10 Carl Rök benådats med medalj för tapperhet i fält, vilken Rök förmodligen gjort sig förtjänt av i striderna vid Sävar.

Soldaten Anders Sik på nr 13 deltog i operationerna på Åland, men inte i Västerbotten, av orsak som jag tidigare nämnt. När han väl kom hem till sitt torp hade det gått fyra år utan att han själv något nämnvärt kunnat ägna sig åt dess skötsel, vilket fallit på hans hustrus lott. Kanske med någon hjälp, vid sådd och skörd, av rotebönderna. Siks hade nu varit gifta i åtta år, men inte begåvats med några barn. Makarna beslutade sig nu för att mottaga ett fosterbarn, en son till Siks medfänge och kamrat, den i fångenskapen avlidne, Jonas Berggren på roten nr 4 Gribäcken.

Rotebonden Anders Ersson hade under nära ett års tid, i sitt hus fött och klätt denne pojke som hette Peter Jonsson. (I sockenstämmoprotokollen kallas han Jonas, men i husförhörslängden ~~hette~~ Peter). Men Anders Ersson hade nu emottagit ett annat barn av hans egen släkt stadd uti samma nöd, och hemstallde om församlingens stöd till det arma barnet, Peter Jonssons, uppfost-ran. Han kunde ej återlämnas till en utfattig moder som hade flera små och varnlösa att försörja.

När nu innevånarna i församlingen, den 27 jan. 1811 behandlade frågan, företrädde soldaten Sik, och förklarade sig villig, "att emottaga, föda, med nödortfäga kläder förse, redeligen upptuckta och undervisa detta barn, emot betalning av 2 Rdr riksgäld i varje månad. Församlingen ansåg detta tillbud antagligt, mot förbindelse å soldaten Siks sida, att fullt svara emot sin plikt såsom fosterfader och församlingens goda avsikt." Överens-kommelsen skulle till en början inte räckta längre tid än till nästkommande maj månads början, men frågan om avlidne soldaten Berggrens son togs inte upp förän vid sockenstämman den 9 juni 1811. Då ingen anmälde sig att taga hand om pojken för mindre än 2 Rdr riksgäld per månad, så anmodades Siks hustru att vårda pojken till nästa Helgon sockenstämma dvs den 8 dec. 1811. "Även framkallades gossen, som befanns ren och snyggt beklädd, samt uti innanläsning hava gjort, under dessa fosterföräldrars tillsyn vackra framsteg.

Efter någon tid ändrades beloppet till Siks från 2 Rdr riksgäld till 1 Rdr och 16 sk Banco. Denna valuta hade ett högre värde, varför beloppets reella värde knappast försämrades nämnvärt.

På sockenstämman den 13 juni 1813 avgjordes att avlidne soldaten Berggrens son Peter på fattigkassans bekostnad, under samma vilkor kvarbliver tillsvidare hos soldaten Sik. Följande år, alltså 1814 lämnar Peter Jonsson Berggren, Siks. Någon orsak anges icke. Möjligen har någon hantverkare antagit honom som lärning, och svarat för hans underhåll och uppfostran. Att Siks villkor underbjudits av annan person, dvs att fattigkassan kommit billigare undan är inte troligt, i stället tycks kravet om underhåll från socknen helt upphört, på det tyder, att i sockenstämmoprotollen finns inget noterat om underhåll till pojken vidare uppfostran.

Under året 1811 hade, enligt beslut av riksdagen, sockenstämmorna skyldighet, att till rikets försvar och säkerhet, uttaga s.k. förstärkningsmanskap till armén. I de socknar inom häradet där det beslöts att uttagningen av manskapet skulle ske genom lottnings uppstod oroligheter bland de drängar och bondsöner som kunde ifrågakomma vid lottningen. Oroligheterna fick ett ganska allvarligt förlopp i en del socknar, och hårda dommar avkunnades för många av de upproriska, t.o.m. dödsstraff.

I St. Malms socken löstes uttagnings proceduren på så sätt, att manskapet uttogs genom lejning. Till detta behövdes pengar, och dessa anskaffades genom sammanskott till ett belopp 998 daler riksgäld, och för dessa medel betalades för städsel, lega och beklädnadspersedlar m.m. Denna frivilliga uttagning av manskap gjorde att inga oroligheter uppstod bland allmogen i St. Malm, även om en del av socknens drängar lupit till andra socknar och deltagit i "sammankomster och upplöpp."

I augusti månad 1812 sattes Södermanlands regemente på krigsfot igen, och med det extra roterings, och förstärkningsmanskapet var det organiserat på tre bataljoner. Kronprins Karl-Johan, Napoleonsef.d. marskalk Bernadotte, vilken Gustaf IV Adolf haft som motståndare i Pommern, var nu svensk tronföljare. På honom hade man ställt förväntningar om ett återerövrat Finland, men i stället hade han inriktat sig på samarbete med Ryssland för, att med detta stöd kunna taga Norge från Danmark. För en sådan operation fördes nu regementet till Blekinge. Men något anfall på Danmark blev det inte denna gång, utan regementet upplöstes i hemorten i slutet av oktober.

Någon långre tid fick inte soldaterna vara hemma, ty i slutstriden mot Napoleon, i förening med England, Ryssland, Österrike och Preussen, hade Karl-Johan fått befälet över en nordtysk armé vari 30 000 man svenska trupper skulle ingå. De tre sörmländska bataljonerna samlades åter, denna gång i Södertelje, och i maj 1813 överfördes till Rügen, regementets 1002 soldater av gamla stammen plus 249 extra roteringskarlar och 404 man förstärknings manskap. St. Malms bidrag av manskap till Napoleons förgörande bestod, förutom de 28 indelta soldaterna, av 11 man extra rotering och lika många förstärkningskarlar, och senare under kriget, i mars 1814, kommenderades 23 beväringens ynglingar att marchera till Norge.

På soldattorpen blevo hustruna åter ensamma med sina mer eller mindre stora barnskaror. Åter fingo de svara för torpets skötsel och försvara sina rättigheter mot många gånger griniga rotebönder. Bland dem var Siks hustru, men hon hade väl knappast några problem med sin 13 åriga fosterson, tvärtom, pojken var nog både till en hjälp och sällskap för henne.

I mitten av maj anlände Karl Johan till Tyskland och började sin inspektion av de svenska trupperna vilka för övrigt sysselsattes med övningar av olika slag. Den 4 juni slöts ett stilleståndsavtal, utan Sveriges och Englands örande, mellan Napoleon och de övriga allierade. Det kom att räcka till den 10 aug. Den 9de juli mottog Karl-Johan en inbjudan till förhandling om det fortsatta fälttågets uppläggning. Vid dessa förhandlingar torde han ha spelat en stor roll med tanke på hans tidigare marskalkskap i den franska armén. Han blev också tilldelat befälet över "Nordarmén", vilken kom att bestå av 158 000 man, ryssar, preussare och svenskar, och dessutom fick han löfte om hjälp med sin Danmark politik, alltså erövrandet av Norge. Och de fyra veckor som nu återstod av stilleståndet använde han till att organisera denna väldiga armé.

I början av augusti månad 1813 avtågade den svenska delen av Nordarmén mot Berlin för att den 17 de stå vid Charlottenburg öster om Berlin. Den 15 de aug. hade Karl-Johan avgivit en proklamation vilken hade upplästs för soldaterna. I den hette det bland annat: "att kejsare Napoleon inte kan leva i fred med Europa, så framt icke Europa är honom undergivet." Med tanke på Spanien och den armé som Napoleon ledde till undergång i Ryssland 1812, fortsätter Karl-Johan. - "därtill upplyst av Nordens och Spaniens exempel borde han uppgivit tanken på att underkuva fasta landet av Europa, och änteligen lämnat världen i fred. Men detta hopp är till intet, och freden som tillbjöds har blivit förkastad av Napoleon." I slutklämmen heter det: "Soldater, vilken skön framtid visar sig icke för er. Europas frihet och jämviktens återställande, slut på det krampaktiga tillstånd som fortfar sedan 20 år, och äntligen världens fred, skola bli frukterna av Edra ansträngningar."

Sålunda preparerade av sin högste chef marcherade nu St. Malms soldater, med regementet, för att avgöra Europas öde.

Den 23 aug. stod nordarmén grupperad norr om Gross-beeren, med svenskar i centern och ryssar på högra flygeln medan vänstra utgjordes av preussare och väntade på att fransmännen skulle anfalla. Och när det franska anfallet kom riktade det sig mot de preussiska förbanden. Det såg att ett envist regnande gjorde att gevärssalvorna snart tystnade ty krutet blev vått och gevären brunno ej av. Kvalleri, artilleri och bajonetter kom att avgöra striderna, och fransmännen måste draga sig tillbaka. Södermanlands regemente kom endast att bevittna slaget.

Nästa stora drabbning kom att utspela sig vid byn Dennewiitz den 6/9. Slaget var faktiskt en upprepning av drabbningen vid Grossbeeren. Fransmännen gick till angrepp mot preussiska styrkor som låg främst, vilka denna gång fick svårt att reda sig. Men svenska och ryska förband hann fram i tid, och när dessa visade sig ingav det preussarna nytt mod, och hade motsatt inverkan på de franska styrkorna som började retirera, och sörmlänningarna hade bara att bevittna faktum.

Nordarmén gick nu mot Leipzig ca 15 mil SV Berlin. Och runtom och inne i denna stad kom den största drabbningen under hela den Napoleonska epoken att utspelas. Här kom att kämpa koalitionen av ryssar, österikare, preussare och svenskar, mot Napoleons armé som förutom fransmän bestod av polacker, sachsare, holländare, italienare, belgare och tyskar från Rehnförbundets stater. Napoleons armé räknade 155 000 man och de allierade 220 000. Drabbningen kom också att gå till historien som "Nationernas drabbning."

Den 16 okt. började striderna, och det innan Nordarméns sammandragning var slutförd. Det var ju så på den tiden att trupperna skulle till största delen försörjas på vad den omgivande landsbygden kunde ge, och norr om Leipzig var praktiskt taget allting redan uppätet, både för hästar och människor. Nordarmén måste därför spridas över stora områden där de olika förbanden kunde tilldelas s.k. kantonerings områden, och få en någorlunda försörjning. Så när striderna började utanför Leipzig hade svenskarna en dagsmarch kvar till staden.

Förlusterna efter första dagens strider uppskattas till 30 000 man för Napoleon, och omkring 40 000 man för de allierade. Den 17 de okt användes av båda sidor att föra bort sårade från slagfältet, och till omgruppering och framförande av reserver.

Den 18 de upptogs striderna i full omfattning. Nordarmén närmade sig Leipzig, och svenskarna stod mot kvällen ungefär en halv mil NO om staden, bakom den ryska huvudarmén. När mörkret föll och artilleri och gevärselden upphört slog trupperna bi-vacker på de platser de innehade.

Den 19 de, klockan 6 på morgonen uppställdes den svenska armén, och man övrerade som under gårdagen. De kommo nu helt nära förstäderna, där de gjorde halt, och fingo ett ypperligt tillfälle till beskådande av den rysliga tavlan de hade ikring sig. Under morgonen hade de svenska jägarna under sina befäl avdelats för att sättas in i anfallet på själva.

staden. De marcherade förbi de övriga trupperna vid 9 tiden på för-mid-dagen. Dessa jägare och och det svenska ridande artilleriet var de ända svenska förband som deltog i striderna vid Leipzig. Artilleriet ansågs hava gjort betydande insatser för de allierades seger. De sammanlagda förlusterna beräknades till 125 000 man. De franska 65 000 och de alli-erade 60 000 man. Under flera dygn efter striderna, hördes de sårades hjärtskärande skrik på slagfälten. Och bland dessa ohyggligheter före-kom också plundring av döda och sårade, där pengar, värdeföremål lik-som klädespersedlar utgjorde bytet. Detta hantverk påstås främst ut-övats av bönder, men även marketenterskor deltog i denna hantering. Att bönder som fått sin skörd och sina kreatur beslagtagna av framdragan-de trupper, eller sina gårdar uppbrända under striderna, inte gjorde sig några samvetsförebåelser för plundringen, kan man förstå. För övrigt förekom den även bland soldaterna, bl.a. beskylldes kosackerna för att flitigt bedriva detta hantverk. Jag skulle tro att man inte helt kan fritaga de svenska soldaterna från plundring. Det förekom säkerligen att de plockade med sig ett och annat värdeföremål eller en persedel de behövde från en stupad fiende eller vän.

Nederlaget vid Leipzig hade krossat Napoleons krigsmakt, och resterna ca. 40 000 män stridsdugliga soldater drog sig nu i rask takt tillbaka mot Rhen.

Att Karl-Johan avsiktligt sparade sina svenska trupper är klart. Det var ryska och preussiska trupper som fick gå första linjen och bära de stora förlusterna i manskap. Från den 16 till den 19 okt. uppgick de svenska förlusterna till 180 man, vilket bestyrker dess passiva roll i "Nationernas drabbning. Men Karl-Johan hade sina skäl för denna ord-ning. Han räknade med, att så fort Napoleon tillfogats ett avgörande ne-derlag var det dags att taga itu med Danmark för att avtvinga dem Norge. För att föra dessa planer till ett lyckligt slut fordrades en intakt ar-mé.

Svenska armén marcherade nu väster ut till Göttingen, och kom in i en av kriget orörd del av Tyskland, och soldaterna som sedan augusti må-nad ofta lidit brist på mat, och bivackerat under bar himmel, kunde kon-statera, att de helt plötsligt hade överflöd på allt.

Vid Göttingen tog man av mot norr, över Hannover till Bleckede där man övergick Elbe, och vidare mot norr tills man den 5 dec. gick i bivack utanför den av danskar försvarade staden Lübecks murar. Soldaterna från St. Malm hade hittills klarat sig bra, efter vad jag kan förstå, och de var de glada för, efter att ha sett de vidriga spåren efter striderna. De ansåg dock, att de i viss mån medverkat till vad Karl-Johan begärt av dem, nämligen till "Europas frihet och jämnviktens återställande." Nu stod de utanför Lübeck för att taga ett nappatag med dansken. De för väntade sig att den affären snart skulle vara avklarad, och det syntes dem, att efter den uppgörelsen fanns det inget motiv varför de inte skul-le få återvända hem. En sak fick de rätt i, nämligen att uppgörelsen med Danmark skulle bli kortvarig. Men någon hemmarch blev det inte, ännu hade de bara avverkat hälften av fälttåget.

Innan stormningen av Lübeck tagit sin början, beslöt försvararna att ge upp, och avtågade från staden. Svenskarna följde efter de vikande dan-skarna, och trängde in i det danska Hollstein. Sedan några danska fäst-ningar fallit eller kapitulerat, ingicks ett kortare vapenstillestånd, varpå freden slöts i Kiel 15 jan. 1814, och Danmark avstod Norge till Sverige.

Som sagt någon hemfärd för soldaterna blev det inte. Redan den 20 jan. var det avmarch från Holstein, och marchen gick söderut mot Rehn. 21 pas-serades Lübeck och därifrån gick man över Boisenburg, Luneburg, Celle till Hannover och vidare mot Köln. Från Hannover drog man genom trakter som var okända för soldaterna, och de sista dagarna i februari gick man över Rehn och marcherade in i Köln. Där soldaterna kunde beskåda den största kyrkobyggnad norr om Alperna, nämligen Kölnerdomen.

Man fortsatte till Aachen där man åter fick något nytt att förundra sig över. Här var marken vulkanisk. Svavelhaltigt varmt vatten kom upp ur jordens inandömen, ett vatten som ansågs mycket hälsobringande. Landet var katolskt, och soldater fick här en inblick i katolska seder och bruk.

Den 6 april hade Napoleon undertecknat sin abdikation, men inte fick svenskarna anträda sin hemmarch för det, utan regementet fortsatte till Bryssel dit det anlände den 9 april. Här låg man till den 25 te i samma månad då order kom att regementet skulle gå mot norr. Man gick i stort sett samma vägar tillbaka, men denna gång var slutmålet på tysk mark staden Rostock.

Strax efter midsommar 1814 avgick regementet från Rostock till Varnemünde, och framkomna dit embarkerade regementet ett av flottans linjeskepp, vilket mot aftonen den 25 lättade ankar, med kurs NNÖ, och med god vind hela natten passerades den danska ön "Möns höga ljusa kust, med kyrkor, hus och byar." Mot middagen var man inom synhåll av Falsterbo rev och styrde in i Öresund. Seglatsen hade hittills gått snabbt och bra men i höjd med Malmö möjnade vinden, och gick därefter över på NV. Den motiga vinden höll i sig i flera dagar, varför soldaterna fingo gå i land i Malmö. Den 5 juli var det åter gynnsam vind, och ankaret lättades. Helsingör med Kronborgs slott på ena sidan, och Helsingborg med Kärnan på den andra, passerades. Den 6 juli var skeppet kommet ut på Kattegatt med stark sjöhävning, och sjösjuka bland soldaterna. Med strykande fart, och hela tiden med den svenska kusten i sikte, nåddes vid 5 tiden på eftermiddagen inloppet till Göteborg. Skeppet ankrade upp på älven, och den 7:de landsteg soldaterna vid Nya varvet. I:sta armékåren, den från Tyskland överskeppade grupperades under juli månad i norra Bohuslän, och stod under befäl av kronprinsen Karl-Johan. Den II:dra armékåren, alltså den hemmavarande reservarmén, var grupperad intill den norska gränsen, norr om sjön Bullaren och var beredd att överskrida gränsen och framrycka norrut öster om Idefjorden. Och därmed var Sverige berett att inleda sitt sista krig intill våra dagar.

Södermanlands regemente tillhörde I:sta fördelningens 2:dra brigad, och var organiserat på två bataljoner. Regementet gick över Svinesund på en pontonbro den 2 aug. och stod på kvällen vid Torpum, 6 km. väster Fredrikshald. Den 3 dje aug. stod de vid Vik på vägen mot Fredriksstad och den 4 de vid Guslund ca. en mil NV Torpum. Om regementets vidare öden i Norge, vet jag inte mycket mer än att de ryckte fram mot Glommen och Fredriksstad utan att sättas i strid. När fördraget i Moss den 15 aug. gjorde slut på striderna, fick regementet kvarstanna i Norge, och var förlagt i Fredriksstad och vid övergångarna över Glommen. Sedan Carl XIII, den 4 nov., av Stortinget valts till Norges konung, och unionen mellan Sverige och Norge var ett faktum, fick sörmlänningarna marchera hem. Från Fredrikstad gick man via Ed, Åmål och Karlstad till Vrettsta i Västra Vingåker, där regementet upplöstes. Kompanierna gick till sina respektiva trossbodar för inlämning av materiel, och sedan gick de enskilda soldaterna var och en till sitt. Så inleddes den långa, och för Sveriges del så välsignade fredsperiod som intill nu varat i 170 år.

Det regemente som nu gick tillbaka på rotarna var en trupp som stod på toppen av sitt militära kunnande. Men det gick nu in i en period av tillbakagång. Dess uppgifter skulle under lång tid bli av fredligt art. Soldaterna blev nu främst de stora nyodlarna, och de skulle under ett antal år nedlägga betydande arbetsinsatser på det som, före järnvägarna, var ämnat att bli landets stora trafikpulsåder, nämligen Göta Kanal, och inte att förglömma, Södertelje Kanal.

Genom soldaternas deltagande i dessa stora anläggningsarbeten skulle många av dem komma att besitta stora färdigheter i ett flertal yrken, såsom stehuggare, kallmursläggare, murare, snickare, smeder och handhavande av viss tekniskt materiel. Detta gjorde soldaten till en person som, på hemorten ofta, anlätades då byggnationer och anläggningsarbeten var aktuella.

Efter vad som uppges gick kompanierna till sina samlingsplatser. För St. Malms soldater vilka tillhörde Liv-komp. var den belägen vid Ellesta i Halla socken där också trossboden fanns. (År 1823 noteras i Husf.längden: "Ellesta Övregård, kronoboställe 1 mtl. Vid Ellesta Stabs Kapten boställe är Lif Kompaniets trossbod, vilken v. korp. From för närvarande visiterar.") Denna tingens ordning måste hava till följd att St. Malms soldater måste passera igenom sin socken på vägen från Vrettsta i V. Vingåker, och jag förmodar att utefter stora landsvägen samlades den dagen en myckenhet av folk, anhöriga och andra, för att hälsa soldaterna välkomna hem efter en bortavaro av ca. 20 månader. Kanske fick soldaterna någon dags permission, för att sedan infinna sig vid Ellesta. Vad vet jag, men det förefaller ju mänskligt.

I mitten av dec. 1814 torde de väl ha varit tillbaka på sina torp, lika fattiga som de gått ut. En och annan souvenir hade de väl kommit över på slagfälten eller tillhandlat sig. De hängde geväret över sängen, hälsade på det senast födda barnet, vilket de kanske såg för första gången. De inspekterade fähuset, såg om kalven, grisen och den blygsamma fårscocken. Nu skulle de bli jordbrukare igen, och inte samlas igen förän vid regementsmötet eller vid något kanalbygge.

Möjligen var det lite fest över den första tiden efter soldatens hemkomst. Ivarje fall över den instundande julhelgen, då man får antaga att han blev inbjuden av sina rotebönder för att på kalasen berätta om sina äventyr. Var berättaren så lagd, att han kunde göra en god historia ännu bättre, blev han särskilt uppskattad och väl fägnad, och han betalade igen med de mest vidunderliga historier. (Kaptenen C.M. Hultin, född 1798, återger i sina minnen något av vad dessa historier kunde handla om.)

Först och främst redogjordes för deras insatser i det världshistoriska skeendet, nämligen hur de sänt Bonaparte till en liten ö i Medelhavet, och därmed räddat Europa från franskt förtryck, och all den möda de fått utstå innan den affären var avslutad. De hade fått vada i blod så deras stövlar gått sönder, varit ute i blåsväder då hornen blåste av kreaturen och luden av deras rockar, därav voro de så tunna. De brist på mat hade de spiset hundar och katter kryddade med krut, varför de nu var så magra och svartta att de påminde om eldgafflar.

De skildrade med inlevelse hur de varit med om att paradera för den ryske tsaren, den preussiske kungen och den engelske prinsen. Detta tyckte socken-borna var i sin ordning, men att soldaterna icke lyckats stifta bekant-skap med Napoleon var oförlåtligt. Varvid soldaterna påpekade att de dock lärt känna flera tyska hertigar, bl. a. hertigen av Meklenburg Schweringen som hade egen general och garde. De ansågo honom som en tusan till karl, som spelade, rumlade, jagade och var ibland pank, och som var far till en åttor del av sina trogna undersåtar. De kände också hans granne, hertigen av Mecklenburg Strelitz, men han var gammal och syntes sällan till, och hans gård var inte större än mången välbeställd svensk rotebondes. Och hans tillskott till riksarmén, när den sattes på krigsfot, utgjordes av en enögd trumslare.

Vid betittandet av en procession i Achen hade en hög person av den katolska bekänelsen ansett att de svenska soldaterna ej visade behörig vördnad för de helgonbilder som med fördes i tåget. I anledning härav sökte han lyfta av kasken på en gardesordonans, men han fick en smäll på örat så han gjorde för fot peruk, samt det beskedet att en svensk soldat är protestant, och blottar ej sitt huvud under korum, ej heller för sin kung.

Men den svenske bataljonspredikanten, som mitt under kulregnet tog sig an sårade, och som svarade soldaterna, när de menade att han åtog sig sådant som inte hörde honom till. "Här höves mig att vara, ty här är mången som behöver tröst och råd, och jag skall säga eder att jag är här på högre ordres än ni," han hade deras högaktning.

Många historier handlade naturligtvis om tronföljaren Karl-Johan. Om honom hade man endast gott att förtälja. Det övriga befälet fick också sin beskärade del både på gott och ont. Något som betraktades som mycket underligt

var när en officer på brigaden avled i vattusot ehuru han sällan druckit vatten. Ja så kan man tänka sig att historierna gick på julkalasen uti St. Malms socken i nådens år 1814. Nå, det var inte bara fest och historiebe-rättande för de hemvändande soldaterna. I krigets spår följde ofta tragik. Inte bara i form av större eller mindre kroppsliga skador, som i många fall ledde till döden flera år efter dess uppkomst, utan också själsliga sådana som aldrig läkte, och ledde till våldsamhet och dryckenskap.

Siks torp nr 13 låg geografiskt sett ganska centralt i socknen, men i för-hållande till den folktäta jordbruks bygden runt kyrkan, Stensjö gästgiva-regård och Ericsbergs säteri, låg nr 13 avsides. Det låg dock utmed en av de två viktigaste landsvägar som sedan långt tillbaka i tiden genomkorsat socknen, nämligen vägen från Norrköping via Malmsås gästgivareregård, på Öst-götagränsen, till Stensjö. Alldeles intill, ca 75m. SV om Siks torp ligger soldattorpet nr 7. År 1826 beskrivs platsen sålunda. "Soldattorpet nr 13 såväl som torpet nr 7 är belägna en bit utmed varandra på en liten slätt uti skogen Kølmariden", eller som det också kallades "Kronoallmänning-en Kolmariden". På senare tiders kartor benämns området som Härads allmän-ning.

De soldater som någon gång på 1680-talet hänvisades av sina rotar till denna långt från bebyggelse belägna plats, uppodlade så småningom det nå-got sankta stycke jord som 1826 benämns som "en liten slätt". Även om tor-pen var omgivna av djupa skogar som täckte, och ännu i dag täcker den syd-liga delen av socknen så var stugorna synliga från landsvägen, vilket de knappast är idag sedan "slätten" planterats med skog.

Här, och således ganska avlägset från den egentliga bygden levde Sik och hans hustru, förmodligen ett strävsamt liv, men enligt den allmänna me-ningen, "mycket väl tillsammans". Som sin närmaste granne hade han från början haft soldaten nr 7 Olof Rask som erhöll avsked 1810. Till torpet kom sedan soldaten Carl Hane, transport hit 31/12 1812 från nr 1. Hane dog den 21/4 1813, och till nr 7 kom så Eric Hag den 16/2 1815, transport från nr 10. Eric Hag befordrades sedermera till v. korpral.

Åren går med regements möten i Malmköping och arbeten på kanalen i Söder-telje samt övningsläger på Ladugårdsgärde. År 1818 gick regementet till Stockholm för att delta i kröningen av Karl-Johan till svensk konung, vilken avslutades med ett 18 dagar långt övningsläger på Ladugårdsgärde. I maj 1816 får Siks ett nytt fosterbarn, den fader och moder lösa tor-parpojken från Härskärr, Carl Gustaf Andersson, född 1809. I under-håll och för vården av detta barn, får Sik årligen 18 Rdr banco. Vart efter som sockenstämman anser att barnet kan göra "något gagn" sänks beloppet, för att år 1825 inskränkas till att utgöra ersättning för gossen beklädnad, värderat till 1 Rdr. 24 sk. 6 rst. Motiveringen är att gossen nu följer en skräddare hos vilken han har maten. Samma år avflyttar Gustaf Anders-son till Björkviks socken.

År 1822 var Sik, hela sommaren, på arbete vid Göta Kanal, antagligen också år 1824 och dessemellan på övnings-läger på Ladugårds gärde. Avlöningen till soldaterna som arbetade vid Göta Kanal bestreds av kanalbolaget, och utgick med en av Kongl. Majt bestämd dagpenning av 13 sk. 4 runst. samt ersättning för slitning av kläder med 8 runst. Men genom s.k. överbeting kunde arbetsförtjänsten ytterligare höjas. Och Siks, som alltid med var-andra levat i största endräkt samt båda varit fallna för hushållsaktig-het och en anständig vandel, hade måhända genom kanalarbetet och omhän-dertagandet av föräldralösa barn, sparat en del av de kontanta penningar de erhållit för dessa arbeten och åtaganden, så att de så småningom fått ihop en liten förmögenhet. Denna lilla förmögenhet användes av Sik till att "med lån bispringa behövande." Därmed förräntades också deras kapital.

Hur omfattande denna låneverksamhet var är svårt att säga, men det var all-mänt känt, att panter som låntagarna fick lämna som säkerhet, iform av bä-gare, skedar, prydnadsföremål m.m., av silver och tenn, i ganska stort an-tal funnos i hans stuga. Sitt kapital och lånehandlingar förvarade Sik i en låst kista på vinden, där förmodligen också panterna förvarades. Det här

visste folk om, ty Sik anlätades också vid växling av pengar. De pengarna tog Sik emot nere i stugan, försvann en stund upp på vinden och kom så tillbaka med växelpengarna. Siks ansåg, att den säkraste platsen för deras kapital var vinden emedan uppgången till denna var placerad inne i storstugan, ett antagande som sedermera skulle visa sig mycket ödesdigert för dem.

Siks stuga var byggd i stort sett som andra torp men var inte av den allra äldsta typen, vilka var mycket lägre och saknade vind. Ingångsdörren fanns vid vänstra änden av långsidan på vilket det också fanns ett fönster, bakre långsidan var fönsterlös. Innanför dörren fanns en förstuga med fönster, och till höger dörren till storstugan, som också hade ett fönster på bortre gaveln, och till vänster, i samma ände som dörren fanns spisen, och mellan spisen och dörren ytterligare en mindre dörr ledande till en skrub i vilken vindstrappan började, med två steg av trä, övriga steg utformade i spiselmuren. Vinden var försett med ett mycket litet fönster rakt ovanför förstugefönstret. Det var detta vindsfönsters storlek, och att det inte var försett med någon form av galler, som var en bidragande orsak till vad som sedermera drabbade Sik och hans hustru.

Den 18 okt. 1826 fick Siks besök av soldaten nr 28 Eric Lind på Valla rote. Han kom vid niotiden på kvällen, och uppgav att han varit med ett brev till Harbacken, ett kronojägareboställe liggande utmed vägen till Norrköping i den södra delen av socknen, och nu var på väg hem. Dessa uppgifter var inte sanningsenliga, ty hans ärende hade varit att begära ett penninglån av Sik, vilken dock nekat honom detta emedan Lind inte kunde lämna någon säkerhet eller pant. Med tanke på den sena timmen hade han fått stanna över natten hos Siks. Emellertid hade Lind under sin vistelse i stugan upptäckt att Sik hade pengar inne, och även var han förvarade dem.

Siks ovillja att utlåna pengar till Lind var berättigad, ty denne var känd i socknen för "mycken fallenhet för lättja, och sysslöst kringdrivande" därtill för ett omåttligt supande, "samt elakhet i samlevnaden med sin hustru till den grad, att han på hustruns klagomål hos befälet en gång blivit, för sitt uppförande emot henne, inom kompaniet avstraffad. Allt detta kände Sik givetvis till, och bidrog på ett avgörande sätt till att Lind inte erhöll något lån. Men Linds upptäckter vid besöket skulle inom några få veckor få avgörande betydelse för händelsernas vidare utveckling.

På morgonen den 8 nov., 20 dagar efter Linds besök vid nr 13, begav sig hustru Sik iväg med en säck nytröskad råg till kvarnen vid Forssjö för att få den mald, men av mjölnaren Jonas Lindberg därstädes blivit upplyst, att hon inte genast kunde få mala. Hon hade då kvarlämnat malden och återvänt hem. Mot aftonen begav sig Sik iväg till kvarnen för att hämta hem mjölet. Men i och med att det hade varit en synnerligen bråd dag för mjölnaren, så fick Sik vänta ända till 9 tiden på kvällen innan han fick sin mjölsäck, vilken han lastade på en medförd dragkärra, och begav sig mot hemmet dit han hade en krokig och backig vägsträcka på ungefär 6 km.

När han avverkat något mer en halva vägen hem, och kom fram till torpet Björnkällan, beslöt han att vila sig en stund. Han ställde ifrån sig kärran på gårdsplanen och gick in i stugan, där han träffade hustru Maja Jonsdotter, och redogjorde för henne vad han var ute på för expeditioner så sent på kvällen. Efter att ha pratat med hustru Maja en stund begav han sig åter iväg på sin mödosamma vandring mot hemmet. Klockan var väl då mellan tio och halv elva, och av vägen återstod styft 2 km., så strax efter elva torde han ha kommit hem.

Sik åt sin försenade kvällsvard, och redogjorde för vad som förekommit vid Forssjö, och varför han hemkommit så sent, bl. a. omtalade han att en bonde från Banninge hade mistat sin sädes-säck vid kvarnen, och hustrun berättade vad sig på torpet tilldragit under mannens bortavaro, och nämnde att hon haft v. korpral Hags tvenne gossar, 8 och 6 år, hos sig till kl. 8 på kvällen då de gått hem, sedan hade hon ensam suttit och väntat på att Sik skulle komma hem från kvarnen.

Inte förän vid 1 tiden på natten hade makarna Sik kommit till ro och somnat. Men efter en kort stund åter vaknat av mystiska ljud uppe på vinden. Sik hade stigit upp ur sängen, beväpnat sig med ett stort skärbräda med handtag på, och gått fram till skrubbdörren, med den tunga skärbrädan lyftad till slag, öppnat dörren, och i det svaga skenet från ett ljus uppe i vindstrappan sett konturerna av en karl komma emot sig. Innan han själv hunnit slå till hade han träffats av ett skarpt yxhugg i bröstet så han tumlat baklänges in i stugan och fallit omkull. Sik försökte resa sig men omedelbart fått ett våldsamt hugg över vänstra skulder bladet, och förlorat medvetandet.

Under tiden hade Siks hustru sprungit upp ur sängen, och mot dörren till förstugan för att taga sig ut. Men även hon möttes av ett yxhugg så hon föll till golvet. Krypande inåt stugan ropade hon: "Sådana förbannade människor som inte unnar folk leva!" Ögonblicket där efter träffades hon av ett andra yxhugg som råkade vänster sida av halsen, och var omedelbart dödande.

Om Sik och hans hustru igenkänd yxmördaren är ju omöjligt att fastställa, men det är väl föga troligt att de gjort det i den praktiskt taget oupplysta stugan, och under den korta tid det tog för drängen i Valla Norrgård, och den nyligen antagne soldatrekryten för Stensjö rote nr 16, Carl Sundin, att utföra detta hemska dåd. Hans kumpan, nr 28 Lind, hade som vakt vid det som från början var planerat som ett inbrott, bevittnat händelse förloppet inne i stugan från gavelfönstret, och först efter gärningens fullbordan blivit av Sundin i stugan insläppt. Men det var Lind som för att dölja den fruktansvärda missgärningen, anlade mordbranden som helt förstörde stugan.

En utförlig redogörelse för Sundins och Linds planering av dådet samt rannsakingen som befäste deras skyldighet till morden och mordbranden vid nr 13, skall jag lämna i samband med att jag i mina forskningar om soldaterna i St. Malm kommer titta närmare på dem.

Katrineholm, juni 1985,
K. Hult

Källor tryckta: Kungl. Södermanlands regemente under 350 år.

Söderhjelm, Karl Johan.

C.J. Ljunggren, Minnen från kampanjen i Tyskland och Norge.

Hederstjerna, Ateckningar under lugnet - - -

Hultin, En gammal knekts minnen.

Attorp, Fältkamrat till fänrik Stål.

Edin, 1809 års revolution.

Katrineholms Hembygdsförening, St. Malms sockenstämmoprotokoll del VI o VII.

Källor otryckta: Södermanlands regementes General och besiktnings o. kas-sations mönsterrullor för åren, 1807-09-11-13-15-17-20-23-26 och 1830.

Husförhörslängder, födelse och dödböcker för St. Malms sock.

Oppunda Härads rätt, domstols protokoll från 1826-27, ang.

Morden på soldaten Sik och hans hustru.

E. Wahlberg, Strängnäs, datablad.

Katrineholm 10/4 1984.

Bästa Carl-Edvard.

Översänder härmed vad jag lyckats få reda på om mordet på soldaten Anders Sik på Forssjö rote nr. 13, och hans hustru, den 9/11 1826.

Stora Malms dödbok år 1826: "Soldaten Sik och hans hustru vid nr. 13, 43, 54 år. "Om morgonen den 9:de Nov. Fanns deras stugubyggnad nedbränd och deras Squeletter liggande på Stugugolfvet. Medelst skedd undersökning af provincialläkaren Doctor Martin befanns märken efter yxhugg i axelbenet på Sik och uti halskotorna på hustrun, hvaraf anledning, att bofvar först mördat dem och derefter tändt eld på byggningen, för att dölja ogerningen."

Notering i Husförhørs-boken ang. mordet på Sik och Hans hustru: "År 1826 9/11. Först mördade och uppbrända tillsammans med stugubyggnaden."

I marginalen till ovan nämnda notis i dödboken år 1826 noterar prästen, ett år senare: " Soldat Nr. 28 för Walla rote, Eric Lind och recuten, drängen i Walla, Carl Sundin, blefvo förbrutne att hafva begått dessa nidingsgjeringar, och derföre dömda att mista högre händerna, halshuggas och steglas. De exequerades den 9 November 1827."

De avrättades således på årsdagen av brottets begående, och troligen ganska nära den plats där brottet begicks. Platsen kallades "Åspingemon" och låg i närheten av de soldattorp som ligger ca. 500 m. öster om Brostugan, vid Hönstorpasjöns nordvästra ände, utefter vägen Forssjö-Strångsjö.

Om mordet på Sik och hans hustru taltes mycket i St. Malm. En Karl Fredriksson, född 1860, berättar: "Det var mellan Forssjö och Strångsjö som de avrättade de som hade mördat Siken. Han bodde vid de knektboställena där. De hade sagt att Siken fått med sig pengar från kriget, och det var dessa pengar mördarna ville åt." (Sik deltog i Napoleonkrigen 1813-14.)

Om händelser vid begravningen av makarna Sik berättas, i något olika lydelse, ungefär följande: Mördarna var med på begravningen, och när en av dem lutade sig över graven föll pengar ur hans ficka ned på kistorna. En soldat Flod lär då ha yttrat: "Det syns mig som om pengarna vill tillbaka till dess rätta ägare."

Vid det efterföljande gravölet vilket hölls på Stensjö (antl. gästgivargården) uppstod bråk. Soldaten Flod, som bodde söder om Kårtorpssjön, kände sig hotad, och gav sig av från Stensjö, men förföljdes av mördarna. Flod klarade sig genom att han hade sin eka vid Bjälkbollandet, och kunde stöta ut från land innan förföljarna hann upp honom. Hos Floden fick man sedan gå vakt.

En Gustaf Thorell, född 1852 berättar: "I min barndom låg schavotten kvar på avrättsplatsen och ett armben efter di där, som mördade Siken. Di vart stegla, inte begravna. Den sista som avrättades där, var Lundbyskogarn. Han hade bränt opp en by, Fogle by sa di. Han hitte di skelette efter för några år sen. De var den avrättplatsen ve knektställen."

Ovanstående uppgifter ang. mordet på Sik och hans hustru äro hämtade från St. Malms kyrkböcker samt intervjuer som fil. dr. Imber Nordin-Grip gjort med ordsbefolkningen, och vilka redovisas i boken "Tro och Sagen i Stora Malm" del I. Händelsen är således belyst genom noteringar i kyrkböckerna, och hur den uppfattats av allmogen. Kunde man nu, genom forskning i domstolsprotokoll få den belyst från en tredje sida vilken vad jag förmodar kan ge en mera detaljerad skildring av förloppet, så vore det av största intresse.

X) troligen nr 16

Med hälsning,

K. Hult

"Äspingemon".

Avrättningsplats
utmärkt med
et +, streckade
linjen gammal väg-
sträckning.

